

Strasbūrā, 13.1.2015
COM(2015) 12 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
CENTRĀLAJAI BANKAI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU
KOMITEJAI, REĢIONU KOMITEJAI UN EIROPAS INVESTĪCIJU BANKAI**

**ELASTĪGUMA VISLABĀKĀ IZMANTOŠANA
SASKAŅĀ AR STABILITĀTES UN IZAUGSMES PAKTA ESOŠAJIEM
NOTEIKUMIEM**

Saturs

1. IEVADS	3
2. SKAIDROJUMI PAR INVESTĪCIJĀM	5
3. SKAIDROJUMI PAR STRUKTURĀLĀM REFORMĀM	9
4. SKAIDROJUMI PAR CIKLISKIEM APSTĀKĻIEM	14
5. SECINĀJUMS	17
1. PIELIKUMS – IEMAKSU STATISTISKĀ UZSKAITE SAISTĪBĀ AR EIROPAS STRATĒGISO INVESTĪCIJU FONDU	18
2. PIELIKUMS – MATRICA IKGADĒJĀS FISKĀLĀS KOREKCIJAS PRECIZĒŠANAI VIRZĪBĀ UZ VIDĒJA TERMIŅA MĒRĶI (VTM) SASKAŅĀ AR PAKTA PREVENTĪVO DAĻU	19

1. Ievads

2015. gada izaugsmes pētījumā (GIP)¹ Komisija par Eiropas Savienības ekonomikas politikas stratēģijas galvenajiem elementiem, lai veicinātu nodarbinātību un izaugsmi, atzina investīcijas, strukturālās reformas un fiskālo atbildību. Tā arī iesniedza jaunu Investīciju plānu Eiropai, lai atbalstītu šo stratēģiju². Gan šo vispārīgo ekonomikas pieeju, gan konkrētus Investīciju plāna elementus apstiprināja 2014. gada 18. un 19. decembra Eiropadome.

Komisija ir arī paziņojusi, ka, lai stiprinātu saikni starp investīcijām, strukturālām reformām un fiskālo atbildību, tā sniegs turpmākus norādījumus par to, kā pēc iespējas labāk izmantot esošajos Stabilitātes un izaugsmes pakta (turpmāk "Pakts") noteikumos³ iestrādāto elastīgumu, nemainot šos noteikumus. Tas izriet no apņemšanās Politikas pamatnostādnes nākamajai Komisijai⁴, kā arī no iepriekšējām diskusijām Eiropadomē⁵ un Eiropas Parlamentā⁶.

Šajā skaidrojošajā paziņojumā⁷ sniegti šie papildu norādījumi, nemainot vai neaizstājot esošos noteikumus. Pakts ir ES ekonomikas pārvaldības stūrakmens, un tam ir izšķiroša nozīme ekonomikas un monetārās savienības pareizai darbībai. Tā mērķis ir veicināt stabilu budžeta politiku un nodrošināt publisko finanšu stabilitāti dalībvalstīs. Kopš pakta pirmsākumiem 1997. gadā ES likumdevējs to ir reformējis 2005. gadā un 2011.–2013. gadā, un tas ir bagātināts ar pieredzi. Pēdējos gados tas ir darbojies kā daļa no ekonomikas politikas koordinācijas plašāka un nostiprināta ikgadēja cikla, kas pazīstams kā Eiropas pusgads.

Saskaņoto noteikumu ticamība ir svarīga publisko finanšu stabilitātei un finanšu stabilitātei eurozonā un ES kopumā. Finanšu un valsts parāda krīze iepriekšējos gados ir parādījusi, cik savstarpēji atkarīgas ir Eiropas ekonomikas uncik nepieciešama ir stingra ekonomikas un fiskālā koordinācija ES. Noteikumu pastāvēšana un ievērošana ir būtiska, lai atjaunotu

¹ COM(2014) 902, 2014. gada 28. novembris.

² COM(2014) 903, 2014. gada 26. novembris.

³ Pakts ir nostiprināts Līgumā par ES darbību (LESD) un sastāv no Padomes Regulas (EK) Nr. 1466/97 ("preventīvā daļa", pamatojoties uz LESD 121. pantu) un Padomes Regulas (EK) Nr. 1467/97 ("korektīvā daļa", pamatojoties uz LESD 126. pantu), kā arī to turpmākiem grozījumiem un saistītiem tiesību aktiem. Lai piekļūtu dokumentiem, skatīt: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm.

⁴ "Attiecībā uz dalībvalstu budžetu izmantošanu izaugsmei un ieguldījumiem mums, kā to apstiprināja Eiropadome 2014. gada 27. jūnijā, ir jāņem vērā Stabilitātes un izaugsmes pakts, vienlaikus pēc iespējas labāk izmantojot elastīguma iespēju, ko paredz spēkā esošie pakta noteikumi, kas grozīti 2005. un 2011. gadā. Manis iecerētajā vērienīgajā nodarbinātības, izaugsmes un ieguldījumu tiesību aktu paketē plānoju noteikt konkrētas vadlīnijas šajā jomā." Žans Klods Junkers, Jauns sākums Eiropai – mana programma nodarbinātībai, izaugsmei, taisnīgumam un demokrātiskām pārmaiņām. Politikas pamatnostādnes nākamajai Eiropas Komisijai, 2014. gada 15. jūlijs. Pieejamas: http://ec.europa.eu/priorities/docs/pg_lv.pdf.

⁵ "Mēs ievērojam Stabilitātes un izaugsmes paktu. Visām mūsu ekonomikām ir jāturpina veikt strukturālās reformas. Nepārprotami ir tas, ka mūsu kopējais spēks ir atkarīgs no ikkatras valsts panākumiem. Tieši šā iemesla dēļ Savienībai ir jāveic vērienīgi pasākumi, lai veicinātu izaugsmi, palielinātu ieguldījumus, radītu vairāk un labākas darbvietas un mudinātu veikt reformas konkurētspējas nodrošināšanai. Tāpēc arī ir pēc iespējas labāk jāizmanto esošos Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumos iestrādātais elastīgums." Eiropadomes secinājumi 2014. gada 27. jūnijā. Pieejami: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/LV/ec/143486.pdf.

⁶ Skatīt jo īpaši Eiropas Parlamenta rezolūciju "Eiropas ekonomikas politikas koordinēšanas pusgads – 2014. gada prioritāšu īstenošana" (A8-0019/2014) 2014. gada 22. oktobris.

⁷ Kā citu skaidrojoša paziņojuma piemēru skatīt Komisijas skaidrojošo paziņojumu par atsevišķiem televīzijas reklāmas noteikumu aspektiem direktīvā "Televīzija bez robežām", OV C 102, 28.4.2004., 2. lpp.

uzticību un palāvību. Vēl pirms dažiem gadiem saskārusies ar pieaugošu budžeta deficītu un parādu vairākās valstīs, ES ir panākusi ievērojamu progresu, uzlabojot tās publisko finanšu stabilitāti kopumā.

Pakta piemērošanas pamatā jābūt principam, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret visām dalībvalstīm. Pakts ir uz noteikumiem pamatota sistēma, kurā izklāstīts satvars, kas ir kopīgs un ko piemēro visas dalībvalstis, kad Komisija iesniedz priekšlikumu un Padome pieņem lēmumu. Tomēr vienlīdzīga attieksme nenozīmē “universālu pieeju”, un tā jāapvieno ar ekonomisko novērtējumu, kas ir nepieciešams visos gadījumos. Nav nejaušība, ka paktā paredzēts elastīgums attiecībā uz veidu, kādā tā noteikumi būtu jāpiemēro gan laika gaitā, gan valstīs. Nav arī nejaušība, ka saskaņotajos noteikumos Komisijai un Padomei ir atstāta zināma rīcības brīvība, lai novērtētu publisko finanšu stabilitāti, ņemot vērā valstu īpašos apstākļus, lai ieteiktu labāko rīcību, pamatojoties uz jaunākajiem notikumiem un informāciju.

Elastīgums mainās atkarībā no tā, vai dalībvalstij piemēro pakta preventīvo vai korektīvo daļu. Preventīvās daļas mērķis ir garantēt stabilu budžeta stāvokli visās dalībvalstīs – tās pamatā ir katras dalībvalsts vidēja termiņa stabila budžeta stāvokļa sasniegšana (tā sauktais vidēja termiņa mērķis jeb VTM), kuru nosaka saskaņā ar vispārpieņemtiem principiem⁸. Šis VTM ir formulēts strukturālā izteiksmē, kas nozīmē, ka tas tiek pielāgots, lai ņemtu vērā ekonomikas ciklu, un korigēts, lai izslēgtu vienreizēju pasākumu ietekmi, un ir specifisks katrai valstij. Pamatā esošā loģika ir tāda, ka dalībvalstīm būtu jāsasniedz un jā saglabā tāds budžeta stāvoklis, kas ļaus automatiskiem stabilizatoriem pilnībā izmantot savu potenciālu, lai mazinātu iespējamās ekonomikas satricinājumus. Tas būtu arī jāizmanto, lai samazinātu parādu līdz racionālam līmenim, ņemot vērā katras valsts demogrāfisko profilu un iedzīvotāju novecošanas izmaksas budžetā. Pakta korektīvā daļā attiecas uz situācijām, kad valsts budžeta deficīts un/vai parāds pārsniedz Līgumā noteiktās atsauces vērtības, – šajos gadījumos dalībvalstīm pēc tam piemēro pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru (“EDP”), kas ietver stingrākus nosacījumus un uzraudzību⁹.

Šeit sniegtajos norādījumos galvenā uzmanība pievērsta interpretācijas iespējām, kas ir atstātas Komisijai, saskaņā ar pakta noteikumiem, negrozot spēkā esošos tiesību aktus. Tajos ir precizēts, kā trīs konkrētus politikas aspektus var vislabāk ņemt vērā šo noteikumu piemērošanā. Tie attiecas uz: i) investīcijām, jo īpaši attiecībā uz jauna Eiropas Stratēģisko investīciju fonda izveidi kā daļu no Investīciju plāna Eiropai; ii) strukturālām reformām un iii) cikliskiem nosacījumiem

Šis skaidrojošais paziņojums ir ieguldījums, lai izveidotu vairāk uz izaugsmi vērstu fiskālo nostāju eurozonā¹⁰. Tas ir arī daļa no Komisijas centieniem palielināt efektivitāti un izpratni par dažkārt neizbēgami sarežģītiem noteikumiem, par kuru piemērošanu tā ir atbildīga. Pārredzamība un paredzamība ir būtiska visu dalībnieku atbildībai par noteikumiem.

⁸ VTM aprēķina kā potenciālās izaugsmes, vispārējās valdības parāda un iedzīvotāju novecošanas izmaksu funkciju.

⁹ Pašlaik 11 dalībvalstīs piemēro pakta korektīvo daļu (“EDP”), kas ir samazinājums salīdzinājumā ar 24 dalībvalstīm 2011. gadā.

¹⁰ Šajā saistībā skatīt ECB priekšsēdētāja *Mario Draghi* runu 2014. gada 22. augustā Džeksonhoulā: “[V]ar būt lietderīgi apspriest vispārējo fiskālo nostāju eurozonā. Atšķirībā no citām lielākajām attīstītajām ekonomikām mūsu fiskālā nostāja nav balstīta uz vienu budžetu, par kuru balso viens parlaments, bet uz 18 [no 2015. gada 1. janvāra: 19] valstu budžetu un ES budžeta apvienojumu. Stingrākai koordinācijai starp dažādajām valstu fiskālajām nostājām principā būtu jāļauj mums panākt vairāk uz izaugsmi vērstu vispārējo fiskālo nostāju eurozonā.”

2. Skaidrojumi par investīcijām

2.1. Jaunais Eiropas Stratēģisko investīciju fonds

Galvenais aspekts Investīciju plānā Eiropai, ko ierosinājusi Komisija, ir izveidot jaunu Eiropas Stratēģisko investīciju fondu (ESIF) partnerībā starp Komisiju un Eiropas Investīciju banku (EIB). Pēc apstiprinājuma 2014. gada 18. un 19. decembra Eiropadomē Komisija ir iesniegusi priekšlikumu regulai par ESIF¹¹.

Fonds piedāvās jaunu riska uzņemšanās spēju, kas ļaus EIB veikt investīcijas pašu kapitālā, pakārtotajā parādā un prioritārā parāda augstāka riska laidienos un nodrošināt kredītu uzlabojumus attiecināmiem projektiem. Sākotnējā iemaksa šajā riska uzņemšanās spējā tiks veikta no ES budžeta jauna garantiju fonda veidā un no EIB pašu resursiem. Šīs ES garantijas un EIB līdzekļu izmantošana neietekmē budžeta deficīta vai parāda līmeni dalībvalstīs.

ESIF resursus var vēl vairāk palielināt ar papildu finanšu iemaksām no dalībvalstīm. Investīciju plānā Eiropai Komisija paziņoja par savu nodomu pieņemt “labvēlīgu nostāju attiecībā uz (šādām) kapitāla iemaksām fondā saistībā ar valsts finanšu novērtējumu saskaņā ar paktu”. 2014. gada 18. un 19. decembra Eiropadome pieņēma zināšanai šo nodomu¹².

Papildus iemaksu veikšanai ESIF dalībvalstīm būs iespēja līdzfinansēt atsevišķus projektus, ko tas arī līdzfinansē. Šajā iedaļā sniegti norādījumi par to, kā šīs dažādās iemaksas tiks novērtētas saskaņā ar paktu.

2.1.1. Dalībvalstu finanšu iemaksas ESIF

Šeit ir jānošķir divi aspekti: i) vai šīs iemaksas statistiski uzskaita kā budžeta deficītu un/vai parādu saskaņā ar Eiropas kontu sistēmas (EKS) noteiktajām definīcijām; un ii) veids, kā Komisija ņems vērā šādas iemaksas, novērtējot atbilstību paktam.

Statistiskā uzskaite

Attiecībā uz statistisko uzskaiti tas būs atkarīgs no iemaksu īpašā rakstura un to iedalīšanas kategorijās, ko veic Eiropas Statistikas birojs (*Eurostat*), pilnībā ievērojot tā neatkarību. 1. pielikumā sniegta papildu informācija, pamatojoties uz konkrētiem piemēriem.

¹¹ COM(2015) 10, 2015. gada 13. janvāris.

¹² “Eiropadome pieņem zināšanai Komisijas norādīto labvēlīgo nostāju attiecībā uz šādām kapitāla iemaksām saistībā ar valsts finanšu novērtējumu, ko veic saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes paktu, – katrā ziņā atbilstoši elastīgumam, kas ir ietverts tās esošajos noteikumos”. 2014. gada 18. un 19. decembra Eiropadomes secinājumi:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-237-2014-INIT/lv/pdf>.

Pakta piemērošana

Tiesiskais regulējums

Paktā paredzēts, ka, novērtējot nepieciešamo fiskālo korekciju saskaņā ar tā preventīvo un korektīvo daļu, Padome precizē mērķus, kas ir formulēti “strukturālā” izteiksmē.

Preventīvā daļa

Regulas (EK) Nr. 1466/97 5. pantā noteikts, ka “*Pamatojoties uz Komisijas un Ekonomikas un finanšu komitejas izvērtējumiem, Padome [...] izvērtē [...], vai [dalībvalsts] veiktie vai ierosinātie pasākumi [...] ir pietiekami, lai sasniegtu vidēja termiņa budžeta mērķi attiecīgajā ciklā. Vērtējot korekcijas veikšanu vidēja termiņa budžeta mērķa sasniegšanai, Padome un Komisija pārbauda, vai attiecīgā dalībvalsts tās cikliski koriģētajā budžeta bilanci, izņemot vienreizējus un citus pagaidu pasākumus, veic atbilstīgus ikgadējos uzlabojumus, kas vajadzīgi, lai sasniegtu tās vidēja termiņa budžeta mērķi, par kritēriju ņemot 0,5 % no IKP [...].*”

Korektīvā daļa

Regulas (EK) Nr. 1467/97 3. pantā noteikts, ka “*[...] Komisija, ja tā uzskata, ka pastāv pārmērīgs budžeta deficīts, nosūta atzinumu un ieteikumu Padomei [...] un informē par to Eiropas Parlamentu.*

Padome izlemj, vai pastāv pārmērīgs budžeta deficīts [...]. Ja Padome nolemj, ka pastāv pārmērīgs budžeta deficīts, tā vienlaicīgi sniedz ieteikumus attiecīgajai dalībvalstij [...].

Padomes ieteikums [...] paredz maksimāli sešu mēnešu termiņu, kurā attiecīgajai dalībvalstij efektīvi jārikojas [...]. Padomes ieteikums arī nosaka termiņu pārmērīgā budžeta deficīta novēršanai, kas ir pilnībā novērsts nākamajā gadā pēc tā konstatēšanas, ja vien nepastāv īpaši apstākļi. Padome savā ieteikumā pieprasa, lai dalībvalsts sasniegtu gada budžeta mērķus, kas, pamatojoties uz prognozi, kura izmantota ieteikuma sagatavošanai, tās cikliski koriģēto bilanci gadā uzlabo par vismaz 0,5 % no IKP, neskaitot vienreizējos un citus īslaicīgus pasākumus, lai tādējādi nodrošinātu pārmērīga budžeta deficīta korekciju ieteikumā norādītajā termiņā [...].”

Neskarot Eurostat veikto statistisko uzskaiti par iemaksām ESIF, Komisija jau var sniegt norādījumus par to, kā šajos gadījumos tiks piemēroti pakta esošie noteikumi.

Novērtējot nepieciešamo fiskālo korekciju saskaņā ar preventīvo un korektīvo daļu, Padome precizē mērķus strukturālā izteiksmē. Šādos mērķos nav ietverti ārkārtas vienreizējie pasākumi, kas neietekmē pamatā esošo fiskālo stāvokli. Tas parasti attiektos uz sākotnējām naudas iemaksām fondā¹³.

Konkrētāk, Komisija uzskatīs, ka:

- saskaņā ar pakta preventīvo daļu netiktu ietekmēta ne VTM sasniegšana, ne vajadzīgā fiskālā korekcija tā sasniegšanai, jo abas ir formulētas strukturālā izteiksmē. Strukturālo bilanci pēc definīcijas neietekmē vienreizēji izdevumi, piemēram, iemaksas fondā;
- saskaņā ar pakta korektīvo daļu (EDP) netiktu ietekmēta atbilstība fiskālās korekcijas centieniem, ko ieteikusi Padome, jo arī tos mēra strukturālā izteiksmē. Tāpēc iemaksai ESIF nevajadzētu novest pie tā, ka dalībvalsti atzīst par tādu, kas nepilda tās EDP ieteikumu;
- budžeta deficīta atsauces vērtības neievērošanas gadījumā Komisija, sagatavojot LESD 126. panta 3. punktā paredzēto ziņojumu, uzskatīs iemaksu ESIF par

¹³

Tāda pati pieeja tiks piemērota garantijām, ja tās ietekmē budžeta deficītu un/vai parādu.

"būtisku faktoru" saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. panta 3. punktu. Tas nozīmē, ka netiks uzsākta EDP, ja šī neievērošana ir saistīta ar iemaksu un ja atsaucē vērtības pārsniegums ir neliels un varētu būt īslaicīgs;

- parāda atsaucē vērtības neievērošanas gadījumā Komisija, sagatavojot LESD 126. panta 3. punktā paredzēto ziņojumu, uzskatīs iemaksu ESIF par "būtisku faktoru" saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. panta 3. punktu. Tas nozīmē, ka netiks uzsākta EDP, ja neievērošana ir saistīta ar iemaksu.

2.1.2. Dalībvalstu līdzfinansējums investīciju projektiem, ko līdzfinansē arī ESIF

ESIF veicinās dažādus investīciju projektus un kalpos tam, lai nodrošinātu papildu privātās un/vai publiskās investīcijas šiem projektiem. Dalībvalstu līdzfinansējums atsevišķiem projektiem, tostarp iespējamās investīciju platformas, parasti būs novatorisku finanšu instrumentu, piemēram, aizdevumu, parāda instrumentu vai kapitāla līdzdalības, veidā. Statistiskā uzskaitē atšķiras atkarībā no instrumenta (skatīt 1. pielikumu).

Raugoties no pakta īstenošanas puses, Komisija ņems vērā valsts līdzfinansējumu investīciju projektiem, kurus līdzfinansē arī ESIF, piemērojot tā saukto "investīciju klauzulu", kas aprakstīta turpmāk 2.2. iedaļā.

Kopsavilkums par Eiropas Stratēģisko investīciju fondu

Komisija neņems vērā valsts iemaksas ESIF, nosakot fiskālo korekciju saskaņā ar pakta preventīvo vai korektīvo daļu.

Ja ir pārsniegta budžeta deficīta atsaucē vērtība, Komisija nesāks EDP, ja šis pārsniegums ir tikai iemaksas dēļ un ir neliels un varētu būt īslaicīgs. Novērtējot parāda atsaucē vērtības pārsniegumu, Komisija neņems vērā iemaksas ESIF.

2.2. Citas investīcijas saskaņā ar pakta preventīvo daļu

Tiesiskais regulējums

Regulas (EK) Nr. 1466/97 5. pantā noteikts, ka "[...] Padome un Komisija ņem vērā to būtisko strukturālo reformu īstenošanu, kuras tieši pozitīvi ietekmē budžetu ilgtermiņā, tostarp palielinot ilgtspējīgas izaugsmes potenciālu [...]." Šis pants ir sīkāk aprakstīts izcēlumā Tiesiskais regulējums turpmāk 3.1. iedaļā.

Saskaņā ar pakta preventīvo daļu dažas investīcijas, kuras uzskata par līdzvērtīgām būtiskām strukturālām reformām, zināmos apstākļos var pamatot pagaidu novirzi no attiecīgās dalībvalsts VTM vai no korekcijām tā sasniegšanai.

Komisija iepriekš ir sniegusi pirmos norādījumus par to, kā šie noteikumi attiecas uz publiskām investīcijām ar pozitīvu, tiešu un pārbaudāmu ilgtermiņa ietekmi uz budžetu, izaugsmi un publisko finanšu stabilitāti¹⁴. Šie norādījumi (ko parasti sauc par “investīciju klauzulu”) ir precizēti un formalizēti ar šo paziņojumu, lai labāk ņemtu vērā valstu īpašās situācijas, saskaņā ar pakta tekstu un garu. Turpmāk dalībvalsts gūs labumu no “investīciju klauzulas”, ja ir izpildīti šādi nosacījumi:

- i) tās IKP pieaugums ir negatīvs, vai IKP saglabājas ievērojami zem sava potenciāla (kas rada negatīvu ražošanas apjoma starpību, kas ir lielāka nekā 1,5 % no IKP);
- ii) novirze no VTM vai saskaņotās fiskālās korekcijas tā sasniegšanai nerada atsaucē vērības – budžeta deficīta 3 % apmērā no IKP – pārsniegumu un tiek saglabāta atbilstoša drošības rezerve;
- iii) novirze ir saistīta ar valsts izdevumiem par projektiem, ko ES līdzfinansē saskaņā ar struktūrpolitiku un kohēzijas politiku¹⁵, Eiropas komunikāciju tīklu un Eiropas infrastruktūras savienības instrumentu, un ar valsts līdzfinansējumu investīciju projektiem, ko līdzfinansē arī ESIF, kam ir tieša ilgtermiņa pozitīva un pārbaudāma ietekme uz budžetu;
- iv) līdzfinansētiem izdevumiem nebūtu jāaizstāj valsts finansētās investīcijas, lai nesamazinātos kopējās publiskās investīcijas;
- v) dalībvalstij ir jākompensē pagaidu novirzes, un VTM jāasniedz pašreizējās stabilitātes vai konverģences programmas četru gadu laikposmā.

Salīdzinājumā ar iepriekšējiem norādījumiem tas nozīmē, ka Komisija piemēros “investīciju klauzulu” neatkarīgi no ekonomikas stāvokļa eurozonā vai ES kopumā, lai sasaistītu to tikai ar cikliskajiem nosacījumiem atsevišķās dalībvalstīs. Ļaujot dalībvalstīm izmantot šo klauzulu, kad to pašu izaugsme ir negatīva vai ražošanas apjoms ir ievērojami zem sava potenciāla, ir iespējama plašāka klauzulas piemērošana nekā iepriekš un tāda, kas labāk atspoguļo valstu īpašos apstākļus¹⁶.

Kopsavilkums par “investīciju klauzulu” saskaņā ar pakta preventīvo daļu

Dalībvalstis, kurām piemēro pakta preventīvo daļu, var īslaicīgi novirzīties no VTM vai korekcijām tā sasniegšanai, lai pielāgotu investīcijas, ar noteikumu, ka: to IKP pieaugums ir negatīvs vai IKP saglabājas ievērojami zem tā potenciāla; novirze nerada 3 % budžeta deficīta atsaucē vērības pārsniegumu, un tiek saglabāta pienācīga drošības rezerve; investīciju līmeņi tā rezultātā ir efektīvi paaugstinājušies; novirze tiek kompensēta dalībvalsts stabilitātes vai konverģences programmas laikposmā. Attiecināmas investīcijas ir valsts izdevumi par projektiem, ko ES līdzfinansē saskaņā ar struktūrpolitiku un kohēzijas politiku, Eiropas komunikāciju tīklu un Eiropas infrastruktūras savienības instrumentu, kā arī valsts līdzfinansējums projektiem, ko līdzfinansē arī Eiropas Stratēģisko investīciju fonds.

¹⁴ Bijušā Komisijas priekšsēdētāja vietnieka Olli Rehn 2013. gada 3. jūlija vēstule ES finanšu ministriem par Regulas (EK) Nr. 1466/97 5. panta 1. punkta īstenošanu. Šo pieeju piemēroja 2013. gadā attiecībā uz Bulgāriju un 2014. gadā attiecībā uz Bulgāriju, Rumāniju un Slovākiju.

¹⁵ Tostarp projektiem, ko līdzfinansē ar Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu.

¹⁶ Skatīt arī turpmāk 4. iedaļu.

3. Skaidrojumi par strukturālām reformām

3.1. Strukturālās reformas saskaņā ar pakta preventīvo daļu

Tiesiskais regulējums

Regulas (EK) Nr. 1466/97 5. pantā noteikts, kā dalībvalstīm būtu jāvirzās uz stabilu budžeta stāvokli. Jo īpaši tajā paredzēts, ka “[...] Nosakot korekcijas vidēja termiņa budžeta mērķa sasniegšanai dalībvalstīm, kas šo mērķi vēl nav sasniegušas, kā arī ļaujot dalībvalstīm, kuras to ir sasniegušas, uz laiku novirzīties no šā mērķa ar noteikumu, ka ir saglabāta pienācīga drošības rezerve attiecībā pret deficīta atsaucē vērtību un ir paredzams, ka programmas darbības termiņā budžeta stāvoklis atkal būs atbilstīgs vidēja termiņa budžeta mērķim, Padome un Komisija ņem vērā to būtisko strukturālo reformu īstenošanu, kuras tieši pozitīvi ietekmē budžetu ilgtermiņā, tostarp palielinot ilgtspējīgas izaugsmes potenciālu, un tādējādi pārbaudāmi veicina publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti.

Īpaša uzmanība tiek pievērsta pensiju reformām, ar ko ievieš vairāku līmeņu sistēmu, kurā ietverts obligāts, pilnībā finansēts pensiju līmenis. Dalībvalstīm, kas īsteno šādas reformas, ir ļauts pilnībā neveikt vidēja termiņa budžeta mērķu sasniegšanai vajadzīgās korekcijas vai novirzīties no mērķa kopumā, novirzei atspoguļojot apmēru, kādā reforma papildus tieši ietekmē valsts kopbudžeta bilanci, ar noteikumu, ka tiek saglabāta pienācīga drošības rezerve attiecībā pret deficīta atsaucē vērtību.”

Tās pašas regulas 9. pantā paredzēts, ka tas pats noteikums attiecas uz dalībvalstīm, kas nav eurozonas dalībnieces.

Šajā iedaļā sniegti norādījumi par to, kā strukturālās reformas var ņemt vērā saskaņā ar pakta preventīvo daļu, t. i., tā saukto “strukturālo reformu klauzulu”¹⁷.

Saskaņā ar esošajiem pakta noteikumiem dalībvalstīm, kuras īsteno būtiskas strukturālas reformas, ir atļauts īslaicīgi novirzīties no VTM vai korekcijām tā sasniegšanai. Tas ļauj tām nodrošināt to strukturālo reformu īstenošanas īstermiņa izmaksas, kas pozitīvi ietekmēs budžetu ilgtermiņā, tostarp palielinot ilgtspējīgas izaugsmes potenciālu.

“Strukturālās reformas”, kuras var ņemt vērā saskaņā ar paktu

Lai pilnībā darbotos, “strukturālo reformu klauzulai” ir jābalstās uz skaidri definētiem principiem attiecībā uz šādu reformu attiecināmību. Komisija balstīs novērtējumu uz šādiem kritērijiem:

- i) reformām jābūt **būtiskām**. Lai gan ir dažas atsevišķas reformas ar būtisku pozitīvu ietekmi uz izaugsmi un publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti, piemēram, pensiju reformas, arī labi izstrādātu un visaptverošu reformu kopumiem, lai novērstu strukturālas nepilnības, var būt būtiska pozitīva ietekme. Tas jo īpaši ir gadījumā, kad reformas pastiprina cita citas ietekmi, izmantojot politikas pasākumu kopuma piemērotu izvēli un īstenošanas secību;
- ii) reformām jābūt tiešai **pozitīvai ietekmei uz budžetu ilgtermiņā**, tostarp palielinot ilgtspējīgas izaugsmes potenciālu, un tāpēc pārbaudāmai ietekmei uz publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti. Ietekme uz stabilitāti var izrietēt vai nu no tiešiem budžeta ietaupījumiem reformu rezultātā (piemēram, pensijas vai veselības aprūpe), vai no lielākiem ieņēmumiem vidējā termiņā līdz ilgtermiņā efektīvākas ekonomikas

¹⁷ Šajā saistībā skatīt ECB priekšsēdētāja Mario Draghi runu 2014. gada 22. augustā Džeksonhoulā: “[N]oteikumos paredzēto elastību varētu izmantot, lai labāk risinātu vājās atveseļošanās problēmu un rastu līdzekļus nepieciešamo strukturālo reformu izmaksām.”

rezultātā ar lielāku potenciālo ražošanas apjomu (piemēram, saistībā ar mazāku strukturālo bezdarbu vai lielāku darbaspēku), vai no abu šo ietekmes veidu apvienojuma¹⁸;

- iii) reformām jābūt **pilnībā īstenojamām**. Lai gan tiek saprasts, ka visām reformām jābūt pieņemtām, pirms tās uzskata par tādām, uz kurām attiecināma klauzula, ir pareizi arī, ka pieņemto reformu efektīvai īstenošanai var būt nepieciešams laiks, un var būt dažādas kavēšanās un šķēršļi. Tas rada jautājumu par stingru aizsardzības pasākumu ieviešanu pret neīstenošanas risku. Lai gan paktā nav paredzēti instrumenti strukturālo reformu ieviešanas uzraudzībai, tiesiskais regulējums, kurā pakts darbojas – īpaši Eiropas pusgada process un jaunā pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūra (*EIP*)¹⁹ – ļauj Komisijai un Padomei novērtēt problēmas un nelīdzsvarotības, kam nepieciešamas strukturālas reformas, un uzraudzības pasākumi, ko veic dalībvalstis.

“Strukturālo reformu klauzulas” aktivizēšana

Komisija uzskatīs, ka kritērijs saistībā ar reformu īstenošanu ir izpildīts *ex ante*, ja:

- dalībvalsts iesniedz vidēja termiņa strukturālo reformu plānu, kas ir visaptverošs un sīki izstrādāts (piemēram, kā daļu no valsts reformu programmas, kas publicēta līdzās stabilitātes vai konverģences programmai) un ietver konkrēti noteiktus pasākumus un ticamus grafikus to pieņemšanai un sasniegšanai. Reformu īstenošanu cieši uzraudzīs Eiropas pusgada kontekstā;
- konkrētajā gadījumā, kad dalībvalstij piemēro pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūru (*EIP*), tā ir iesniegusi korektīvo pasākumu plānu, kurā sniegta nepieciešamā informācija. Reformu īstenošana tad tiks uzraudzīta, izmantojot *EIP*.

Abos gadījumos dalībvalstīm būs jāsniedz visaptveroša un pārredzama dokumentācija un jākvantificē reformas attiecībā uz to ietekmi uz vidēja termiņa budžetu un potenciālo izaugsmi. Tajā ir jāiekļauj arī informācija par reformu īstenošanas grafiku.

“Strukturālo reformu klauzulas” piemērošana

Konkrētajā gadījumā ar pensiju reformām, kuras paredz vairāku līmeņu sistēmas ieviešanu, kas ietver obligātu, pilnībā finansētu līmeni, metodika, lai ļautu tās ņemt vērā pakta preventīvajā daļā, ir aprakstīta Regulas (EK) Nr. 1466/97 5. pantā (skatīt izcēlumu šīs iedaļas sākumā)²⁰.

Attiecībā uz citām strukturālām reformām Komisija balstīsies uz informāciju, kas iekļauta īpašajā strukturālo reformu plānā (vai korektīvo pasākumu plānā). Šajā gadījumā tā ieteiks piešķirt attiecīgajām dalībvalstīm papildu laiku, lai sasniegtu VTM, tādējādi atļaujot pagaidu novirzes no strukturālām korekcijām tā sasniegšanai, vai īslaicīgi novirzīties no VTM tām dalībvalstīm, kas to ir sasniegušas, ar noteikumu, ka:

- i) reformas atbilst iepriekš minētajiem kritērijiem;

¹⁸ Diskusiju par reformu ietekmi skatīt *European Economy, Economic Papers 541*, 2014. gada decembris. “*The potential growth impact of structural reforms in the EU – a benchmarking exercise*”, publicējis Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāts, Eiropas Komisija.

¹⁹ Skatīt Regulu (ES) Nr. 1176/2011.

²⁰ Šī metodika ir piemērota, piemēram, lai ņemtu vērā pensiju reformu, kas 2013. gadā ieviesta Latvijā.

- ii) īslaicīgā novirze nepārsniedz 0,5 % no IKP, un VTM tiek sasniegts stabilitātes vai konverģences programmā noteiktajā četru gadu laikposmā no tā gada, kad klauzula tiek aktivizēta;
- iii) tiek pastāvīgi saglabāta atbilstīga drošības rezerve, lai novirze no VTM vai saskaņotām fiskālām korekcijām nerada budžeta deficīta atsauces vērtības – 3 % no IKP – pārsniegumu.

Gadījumā, ja dalībvalsts neīsteno saskaņotās reformas, īslaicīgā novirze no VTM vai no korekcijām tā sasniegšanai vairs netiks uzskatīta par pamatotu. Ja šāda neatbilstība rada ievērojamu novirzi no VTM vai tā sasniegšanas, Komisija piemēros procedūru, kas paredzēta Regulas (EK) Nr. 1466/97 6. panta 2. punktā un 10. panta 2. punktā. Tas nozīmē, ka Komisija attiecīgajai dalībvalstij izteiks brīdinājumu, kam seko priekšlikums Padomes ieteikumam, lai nodrošinātu, ka dalībvalsts piecu mēnešu laikā veic piemērotus politikas pasākumus, lai novērstu šo novirzi. Attiecībā uz eurozonas dalībvalstīm pastāvīga neatbilstība galu galā var novest pie prasības iemaksāt procentus nesošu depozītu²¹.

Kopsavilkums par “strukturālo reformu klauzulu” saskaņā ar pakta preventīvo daļu

Komisija ņems vērā strukturālo reformu pozitīvo fiskālo ietekmi saskaņā ar pakta preventīvo daļu, ar noteikumu, ka šādas reformas i) ir būtiskas, ii) tām ir pārbaudāma tieša pozitīva ilgtermiņa ietekme uz budžetu, tostarp palielinot ilgtspējīgas izaugsmes potenciālu, un iii) tiek pilnībā īstenotas.

Lai reformu pasākumus kvalificētu “ex ante”, dalībvalstīm būs jāiesniedz atsevišķs strukturālo reformu plāns, kurā sniegta detalizēta un pārbaudāma informācija, kā arī ticami grafiki pieņemšanai un sasniegšanai. Komisija novērtēs attiecīgo reformu plānu pirms ieteikuma atļaut īslaicīgu novirzi no VTM vai tā sasniegšanas. Komisija cieši uzraudzīs reformu īstenošanu. Neīstenošanas gadījumā Komisija veiks vajadzīgos pasākumus.

²¹ Regulas (ES) Nr. 1173/2011 4. pants.

3.2. Strukturālās reformas saskaņā ar pakta korektīvo daļu

Tiesiskais regulējums

Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. pantā paredzēts, ka “[...] Gatavojot ziņojumu [, kas pieprasīts] saskaņā ar LESD 126. panta 3. punktu [t. i., kad dalībvalsts neizpilda prasības saskaņā ar deficīta vai parāda kritēriju vai abiem], Komisija ņem vērā visus minētajā pantā uzskaitītos attiecīgos faktorus, ciktāl tie būtiski ietekmē novērtējumu par attiecīgās dalībvalsts atbilstību deficīta un parāda kritērijiem. Ziņojumā attiecīgi atspoguļo šādus faktorus: a) vidēja termiņa ekonomikas stāvokļa attīstība [...]; b) vidēja termiņa budžeta stāvokļa attīstība, tostarp reģistri attiecībā uz koriģēšanu nolūkā sasniegt vidēja termiņa budžeta mērķi, sākotnējais budžeta līdzsvara līmenis un stāvokļa izmaiņas primāro izdevumu jomā gan attiecībā uz kārtējiem izdevumiem, gan uz kapitālieguldījumiem, politikas īstenošana saistībā ar pārmērīgas makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanu un koriģēšanu, politikas īstenošana saistībā ar Savienības kopējās izaugsmes stratēģiju un vispārējo publisko finanšu kvalitāti, jo īpaši valsts budžeta struktūru efektivitāte; c) vidēja termiņa valsts parāda attīstība [...].

Komisija pienācīgi un precīzi ņem vērā jebkurus citus faktorus, kurus attiecīgā dalībvalsts uzskata par būtiskiem, lai pilnīgi novērtētu atbilstību deficīta un parāda kritērijiem, par ko dalībvalsts paziņojusi Padomei un Komisijai [...].

Padome un Komisija veic līdzsvarotu visu attiecīgo faktoru vispārēju novērtējumu [...]. Ja, novērtējot atbilstību pēc budžeta deficīta kritērija, valsts parāda attiecība pret IKP pārsniedz atsaucē vērtību, tad, lemjot par to, vai pastāv pārmērīgs budžeta deficīts saskaņā ar LESD 126. panta 4., 5. un 6. punktu, šie faktori jāņem vērā tikai tad, ja vienlaikus ir pilnīgi izpildīti divi pamatprincipa nosacījumi – ka pirms šo attiecīgo faktoru ņemšanas vērā vispārējās valdības budžeta deficīts saglabājas tuvu atsaucē vērtībai un ka atsaucē vērtība tiek pārsniegta tikai īslaicīgi [...].

Ja Padome [...] ir pieņēmusi lēmumu par to, ka dalībvalstī pastāv pārmērīgs budžeta deficīts, Padome un Komisija, veicot turpmākos minētajā LESD pantā paredzētos procedūras posmus, ņem vērā būtiskos faktorus, kas minēti 3. punktā, [...], ar kuriem nosaka pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņu un vajadzības gadījumā paredz minētā termiņa pagarināšanu [...].”

Pakta korektīvās daļas galvenais mērķis ir nodrošināt pārmērīga budžeta deficīta tūlītēju novēršanu. Attiecīgajos noteikumos nav ietverti sīki izstrādāti noteikumi, lai ņemtu vērā strukturālās reformas (vai investīcijas), novērtējot, vai dalībvalsts ir efektīvi rīkojusies, reaģējot uz Padomes ieteikumiem, lai novērstu pārmērīgu budžeta deficītu. Tomēr strukturālām reformām ir atzīta vieta pakta korektīvajā daļā, pieņemot lēmumu par EDP dažādajiem posmiem²².

Pirmkārt, pārbaudot, vai attiecībā uz konkrētu dalībvalsti jāsāk EDP, Komisija rūpīgi analizē visu attiecīgo vidēja termiņa attīstību attiecībā uz ekonomikas, budžeta un parāda stāvokli. Šie “būtiskie faktori” ietver strukturālo reformu īstenošanu Eiropas pusgada kontekstā, piemēram, pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūras ietvaros. Komisija uzskata, ka strukturālo reformu neīstenošana ir atbildību pastiprinošs būtisks faktors.

Otrkārt, būtiskie faktori tiek ņemti vērā arī, nosakot termiņu pārmērīga budžeta deficīta novēršanai. Lai gan paredzams, ka pārmērīga budžeta deficīta novēršana notiks nākamajā gadā pēc tā konstatēšanas, būtisku strukturālo reformu īstenošana ir svarīgs faktors, ko ņem vērā, apsverot tā vietā daudzgadu korekcijas, lai novērstu pārmērīgo budžeta deficītu.

²²

Turklāt, ja piemēro pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru, visas eurozonas dalībvalstis iesniedz ekonomiskās partnerības programmu, kurā apraksta politikas pasākumus un strukturālās reformas, kas ir vajadzīgas, lai nodrošinātu pārmērīga budžeta deficīta efektīvu un noturīgu novēršanu. Skatīt Regulas (ES) Nr. 473/2013 9. pantu.

Lai ieviestu praksē šo noteikumu par reformām, kas vēl nav pilnībā īstenotas, Komisija uzskatīs, ka tās var ņemt vērā *ex ante*, ar noteikumu, ka dalībvalsts iesniedz īpašu strukturālo reformu plānu, kuru pieņēmusi valdība un/vai valsts parlaments un kurā ietverta detalizēta un pārbaudāma informācija, kā arī ticami īstenošanas un sasniegšanas grafiki, ar tādiem pašiem nosacījumiem kā “strukturālo reformu klauzulas” aktivizēšanai, kas aprakstīta 3.1. iedaļā. Tas neskar minimālo ikgadējo uzlabojumu 0,5 % apmērā no IKP kā kritēriju, kas paredzēts Regulas (EK) Nr. 1467/97 3. panta 4. punktā.

Ja dalībvalsts neīsteno saskaņotās reformas, Komisija to uzskatīs par atbildību pastiprinošu faktoru, novērtējot efektīvu rīcību, kas veikta, reaģējot uz EDP ieteikumu un nosakot termiņu pārmērīga budžeta deficīta novēršanai. Efektīvas rīcības trūkums radīs procedūras pastiprināšanu un Eiropas strukturālo un investīciju fondu iespējamo apturēšanu²³. Attiecībā uz eurozonas dalībvalstīm tas nozīmē, ka Komisija ieteiks Padomei sodanaudas piemērošanu²⁴.

Treškārt, EDP izbeigšanas brīdī Komisija attiecīgā gadījumā pienācīgi ņem vērā to pensiju reformu tiešās izmaksas, ar ko ievieš vairāku līmeņu sistēmu, kurā ietverts obligāts, pilnībā finansēts līmenis. Konkrēti, EDP var izbeigt, pat ja budžeta deficīts pārsniedz 3 % no IKP, ar noteikumu, ka pārsniegums ir pilnībā saistīts ar pensiju reformas īstenošanas izmaksām un budžeta deficīts ir būtiski un pastāvīgi samazinājies un ir sasniedzis līmeni, kas ir tuvs atsaucē vērtībai.

Kopsavilkums par strukturālām reformām saskaņā ar pakta korektīvo daļu

Komisija ņems vērā īpašu strukturālo reformu plānu, kas sniedz detalizētu un pārbaudāmu informāciju, kā arī ticamus grafikus pieņemšanai un sasniegšanai, iesakot termiņu pārmērīgā budžeta deficīta novēršanai vai minētā termiņa pagarinājuma ilgumu. Komisija cieši uzraudzīs reformu īstenošanu. Neīstenošanas gadījumā Komisija veiks vajadzīgos pasākumus.

²³ Regulas (ES) Nr. 1303/2013 23. pants.

²⁴ Regulas (ES) Nr. 1173/2011 6. pants.

4. Skaidrojumi par cikliskiem apstākļiem

4.1. Fiskālo centienu modulācija ekonomikas cikla laikā saskaņā ar pakta preventīvo daļu

Tiesiskais regulējums

Regulas (EK) Nr. 1466/97 5. pantā noteikts, kā dalībvalstīm būtu jāvirzās uz stabilu budžeta stāvokli. Jo īpaši 5. pantā paredzēts, ka “[...] Vērtējot korekcijas veikšanu vidēja termiņa budžeta mērķa sasniegšanai, Padome un Komisija pārbauda, vai attiecīgā dalībvalsts tās cikliski koriģētajā budžeta bilancē, izņemot vienreizējus un citus pagaidu pasākumus, veic atbilstīgus ikgadējos uzlabojumus, kas vajadzīgi, lai sasniegtu tās vidēja termiņa budžeta mērķi, par kritēriju ņemot 0,5 % no IKP. Attiecībā uz dalībvalstīm, kuru parāda līmenis pārsniedz 60 % no IKP vai kurām ir izteikts risks saistībā ar vispārējo parāda atmaksājamību, Padome un Komisija pārbauda, vai ikgadējie uzlabojumi cikliski koriģētajā budžeta bilancē, izņemot vienreizējus un citus pagaidu pasākumus, pārsniedz 0,5 % no IKP. Padome un Komisija ņem vērā to, vai labos ekonomiskajos apstākļos tiek veikts vairāk korekciju, turpretī sliktos ekonomiskajos apstākļos tās varētu būt ierobežotākas. Jo īpaši ņem vērā neplānotus papildu ieņēmumus un ieņēmumu samazinājumu [...]”

Lai novērtētu attiecīgās korekcijas katrai dalībvalstij virzībā uz tās attiecīgo VTM, paktā noteikts, ka pienācīgi ņem vērā ekonomisko situāciju, kā arī ilgtspējas nosacījumus. Principā dalībvalstīm, kas vēl nav sasniegušas to VTM, kā kritērijs ir jāīsteno strukturālās budžeta bilances ikgadējs uzlabojums 0,5 % apmērā no IKP. Noteikumos paredzēts arī, ka Komisijai jāņem vērā tas, vai labos ekonomiskajos apstākļos tiek veikts vairāk korekciju, turpretī sliktos ekonomiskajos apstākļos tās varētu būt ierobežotākas.

Tādējādi Komisija ir izstrādājusi matricu (skatīt 2. pielikumu), kas skaidro un precizē fiskālo korekciju prasības saskaņā ar pakta preventīvo daļu. Šī matrica ir simetriska, nošķirot lielākus fiskālos centienus, kas jāīsteno labākos apstākļos, un mazākus fiskālos centienus, kas jāīsteno sarežģītos ekonomiskajos apstākļos. Tas ļautu labāk atspoguļot cikliskos apstākļus. Tas arī atvieglotu vajadzīgos fiskālos centienus laika gaitā un ļautu izvairīties no nepamatotiem pārtraukumiem, mainoties ekonomiskajiem apstākļiem.

Kopsavilkums par centienu modulāciju ekonomikas cikla laikā saskaņā ar preventīvo daļu

No šā brīža Komisija piemēros matricu (kas aprakstīta 2. pielikumā), lai noteiktu atbilstīgu fiskālo korekciju un labāk ņemtu vērā ciklisko situāciju atsevišķās dalībvalstīs saskaņā ar pakta preventīvo daļu.

4.2. Ekonomiskās aktivitātes neparedzēta krituma pielāgošana saskaņā ar pakta korektīvo daļu

Tiesiskais regulējums

Paktā iekļauti noteikumi neparedzētiem negatīviem ekonomiskajiem apstākļiem dalībvalstu līmenī pakta korektīvajā daļā. Regulas (EK) Nr. 1467/97 3. pantā ir paredzēts, ka Padome, ja tā uzskata, ka pastāv pārmērīgs budžeta deficīts, sniedz ieteikumu, lai efektīvi rīkotos un paredzētu pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņu un gada budžeta mērķus dalībvalstij. Attiecīgajai dalībvalstij ir pienākums Padomes noteiktajā termiņā efektīvi rīkoties šajā nolūkā.

Jo īpaši Regulas (EK) Nr. 1467/97 3. pantā paredzēts, ka “Ja ir veikta efektīva rīcība, lai izpildītu ieteikumu, kas izdots saskaņā ar LESD 126. panta 7. punktu, un ja pēc minētā ieteikuma pieņemšanas norisinās negaidīti nelabvēlīgi ekonomikas notikumi, kas lielā mērā negatīvi ietekmē valsts finanses, tad Padome, pamatojoties uz Komisijas ieteikumu, var nolemt pieņemt pārskatītu ieteikumu, kas izdots saskaņā ar LESD 126. panta 7. punktu. Ar pārskatīto ieteikumu, ņemot vērā attiecīgos šīs regulas 2. panta 3. punktā minētos faktorus, jo īpaši var pagarināt budžeta deficīta korekcijas termiņu – parasti par vienu gadu [..].”

Atzīstot nepieciešamību nošķirt fiskālās konsolidācijas pasākumus un fiskālās konsolidācijas rezultātus, kurus bieži vien ietekmē norises ārpus attiecīgo iestāžu kontroles, noteikumi pieļauj iespēju ņemt vērā ekonomiskā stāvokļa neparedzētu pasliktināšanos.

Ja valsts ir efektīvi rīkojusies, īstenojot Padomes ieteiktos strukturālos fiskālos centienus, tai var dot papildu laiku, lai novērstu pārmērīgu nominālo deficītu bez finansiālām sankcijām (eurozonas dalībvalstis) vai Eiropas strukturālo un investīciju fondu saistību/maksājumu pārtraukšanas (visas dalībvalstis)²⁵.

Komisija ir izstrādājusi sistemātisku pieeju, lai novērtētu vajadzīgo strukturālo fiskālo centienu sasniegšanu, kuru Padome nesen apstiprināja²⁶. Tā palīdz pēc iespējas nošķirt tās budžeta tendences, par kurām var pieņemt, ka tās ir valdības kontrolē, no tām budžeta tendencēm, kas ir attiecināmas uz neparedzētu ekonomiskās aktivitātes kritumu.

Kopsavilkums par ekonomikas cikla pielāgošanu saskaņā ar korektīvo daļu

Komisija turpinās novērtēt efektīvu rīcību saskaņā ar pakta korektīvo daļu, pamatojoties uz strukturālo fiskālo centienu novērtējumu, izņemot budžeta tendences, kas ir ārpus valdību kontroles.

²⁵ Regulas (ES) Nr. 1303/2013 23. pants.

²⁶ Skatīt Ekonomikas un finanšu padomes 2014. gada 20. jūnija secinājumus:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ecofin/143293.pdf.

4.3. Nopietna ekonomikas lejupslīde eurozonā vai Savienībā kopumā

Tiesiskais regulējums

Paktā paredzēti neparasti negatīvu ekonomisko apstākļu gadījumi ES vai eurozonas līmenī gan preventīvajā, gan korektīvajā daļā.

Preventīvā daļa

Kā izskaidrots izcēlumos *Tiesiskais regulējums* 2.1.1., 3.1. un 4.1. iedaļā, Padome pārbauda, vai dalībvalstis, kam piemēro pakta preventīvo daļu, veic pietiekamus pasākumus, lai sasniegtu vidēja termiņa budžeta mērķi cikla laikā. Šajā saistībā pienācīgi ņem vērā attiecīgos faktorus un īstenotās strukturālās reformas. Turklāt Regulas (EK) Nr. 1466/97 5. pants attiecas uz negatīviem, neparastiem ekonomiskajiem apstākļiem.

Jo īpaši 5. pantā paredzēts, ka “[...] gadījumā, ja ir kādi ārkārtēji apstākļi, ko attiecīgā dalībvalsts nevar kontrolēt un kam turklāt ir liela ietekme uz vispārējās valdības finansiālo stāvokli, vai nopietnas ekonomikas lejupslīdes periodos eurozonā vai Savienībā kopumā, dalībvalstīm var uz laiku atļaut pilnībā neveikt trešajā daļā minētā vidēja termiņa budžeta mērķa sasniegšanai vajadzīgās korekcijas ar noteikumu, ka tādējādi vidējā termiņā netiek apdraudēta fiskālā stabilitāte [...]”

Korektīvā daļa

Kā izskaidrots izcēlumos *Tiesiskais regulējums* 2.1. un 4.2. iedaļā, Regulas (EK) Nr. 1467/97 3. pantā ir paredzēts, ka Padome, ja tā uzskata, ka pastāv pārmērīgs budžeta deficīts, sniedz ieteikumu, lai efektīvi rīkotos un paredzētu pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņu un gada budžeta mērķus dalībvalstij. Attiecīgajai dalībvalstij ir pienākums Padomes noteiktajā termiņā efektīvi rīkoties šajā nolūkā. 3. pantā paredzēta arī iespēja ņemt vērā neparasti negatīvos ekonomiskos apstākļus.

Jo īpaši 3. pantā noteikts, ka “[...] Ja notiek nopietna ekonomikas lejupslīde eurozonā vai visā Savienībā, Padome pēc Komisijas ieteikuma var arī izlemt pieņemt pārskatītu ieteikumu atbilstīgi LESD 126. panta 7. punktam, ar nosacījumu, ka tas neapdraud fiskālo stabilitāti vidējā termiņā.”

Kopš 2011. gada, ja notiek nopietna ekonomikas lejupslīde eurozonā vai Savienībā kopumā, paktā ir paredzēta fiskālās konsolidācijas tempa pielāgošana visām dalībvalstīm, ja vien tas neapdraud fiskālo stabilitāti vidējā termiņā.

Šis noteikums līdz šim nekad nav piemērots, kaut arī tas *de facto* atspoguļo loģiku, kas izmantota 2008. gada finanšu krīzes laikā, kad tika pārstrādātas korekcijas vairākām dalībvalstīm. Šī noteikuma aktivizēšana nenozīmētu fiskālās korekcijas apturēšanu, bet drīzāk korekcijas pārstrādāšanu konkrētām valstīm, gan attiecībā uz korekcijas centieniem, gan termiņiem mērķu sasniegšanai, lai ņemtu vērā izņēmuma apstākļus saistībā ar nopietnu ekonomikas lejupslīdi eurozonā vai Savienībā kopumā. Šā noteikuma izmantošanai būtu jāaprobežojas ar precīzi nodalītām ārkārtas situācijām, lai mazinātu bezrūpīgas rīcības risku.

Kopsavilkums ekonomikas nopietnas lejupslīdes gadījumā

Komisija uzskata, ka pakta noteikumi par nopietnu ekonomikas lejupslīdi eurozonā vai ES kopumā būtu jāizmanto tad, kad tas ir nepieciešams.

5. Secinājums

Šajā skaidrojošajā paziņojumā sniegti papildu norādījumi par to, kā Komisija piemēros interpretācijas iespējas Stabilitātes un izaugsmes pakta esošo noteikumu īstenošanā.

Komisija piemēros šos norādījumus nekavējoties. Tā sadarbosies ar dalībvalstīm un Padomi, lai sniegtu vajadzīgos paskaidrojumus pirms nākamajiem starpposma mērķiem, jo īpaši stabilitātes vai konverģences programmu un valstu reformu programmu iesniegšanas 2015. gada pavasarī. Komisija arī iesniegs šo paziņojumu Eiropas Parlamentam.

Šis paziņojums vieš skaidrību dalībvalstīm par to, kā nodrošināt, ka kopējs fiskālais pamats atbalsta ES nodarbinātības un izaugsmes programmu, jo īpaši attiecībā uz investīcijām un strukturālām reformām, vienlaikus labāk atspoguļojot ciklisko situāciju atsevišķās dalībvalstīs.

Tas neaizstāj spēkā esošos pakta noteikumus, ne arī nepieciešamību pēc vispārēja novērtējuma, ko Komisija un Padome veic par plašāku ekonomisko un fiskālo situāciju katrā dalībvalstī, eurozonā un ES kopumā saskaņā ar Līguma garu un tā vispārējo mērķi nodrošināt stabilas publiskās finanses. Turklāt pastāv atbilstoši aizsardzības pasākumi un nosacījumi, lai nodrošinātu, ka vislabāk izmantojot elastīgumu spēkā esošajos noteikumos, tiek saglabāta to ticamība un efektivitāte, nodrošinot fiskālo atbildību.

Papildus šim paziņojumam Komisija sadarbosies ar ieinteresētajām personām visos līmeņos, lai noteiktu turpmākus pasākumus nolūkā nodrošināt ciešāku ekonomikas politikas koordināciju un virzību uz ekonomikas un monetārās savienības padziļināšanu.

Saskaņā ar Eiropadomes vienošanos Komisijas priekšsēdētājs, cieši sadarbojoties ar Eurosamita priekšsēdētāju, Eurogrupas priekšsēdētāju un Eiropas Centrālās bankas priekšsēdētāju, ziņos par šiem jautājumiem 2015. gada jūnijā Eiropadomei. 2015. gada darba programmas²⁷ ietvaros Komisija ir arī apņēmusies izstrādāt priekšlikumus par turpmākiem pasākumiem, lai nodrošinātu apvienotu suverenitāti ekonomikas pārvaldībā.

²⁷ COM(2014) 910, 2014. gada 16. decembris.

1. PIELIKUMS – IEMAKSU STATISTISKĀ UZSKAITE SAISTĪBĀ AR EIROPAS STRATĒGISKO INVESTĪCIJU FONDU

Turpmāk ir doti daži paskaidrojoši piemēri tam, kā *Eurostat* var uzskaitīt dažādu veidu iemaksas no statistikas viedokļa. Šī statistiskā uzskaitē ir atsevišķs pasākums un neskar Komisijas novērtējumu par šādām iemaksām saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes pakta attiecīgajiem noteikumiem.

1. piemērs. Dalībvalstu naudas iemaksas ESIF līmenī

To, vai dalībvalstu naudas iemaksām ESIF ir statistiska ietekme uz budžeta deficītu, pilnīgi droši nevar noteikt, kamēr nav ieviesti sīki izstrādāti fonda juridiskie un pārvaldības pasākumi. Ja dalībvalstij nav pieejami līdzekļi šādām iemaksām un tā tos aizņemsies, tas palielinās valsts parādu.

2. piemērs. Dalībvalstu garantiju izmantošana ESIF līmenī

Ja dalībvalstis sniedz garantijas ESIF, nevajadzētu būt tūlītējai ietekmei uz budžeta deficītu vai parādu līdz brīdim, kad tiek pieprasīta garantija, par pieprasīto summu, ja tā tiek pieprasīta.

3. piemērs. Dalībvalstu līdzfinansējums atsevišķiem projektiem

Dalībvalstu tiešās iemaksas projektiem, tostarp investīciju platformām, var izpausties vairākos veidos, piemēram, kā līdzdalība kapitālā, aizdevumi, garantijas utt. Statistiskā uzskaitē atšķirsies atkarībā no instrumenta veida.

- Attiecībā uz garantijām statistiskajā uzskaitē ievēro tos pašus principus kā 2. piemērā.
- Attiecībā uz līdzdalību kapitālā tā būs atkarīga no tā, vai sagaidāma tirgus peļņas norma (līdzīgi privāta ieguldītāja peļņas normai). Ja tas tā ir, tas neietekmēs budžeta deficītu. Tam var būt ietekme uz parāda līmeni, ja to finansē ar valdības aizņēmumu.
- Attiecībā uz aizdevumiem tas neietekmēs budžeta deficītu, ja vien nebūs pierādījumu, ka aizdevums netiks atdots. Tam var būt ietekme uz parāda līmeni, ja tas tiek finansēts ar valdības aizņēmumu.
- Attiecībā uz dotācijām tam būs tieša ietekme uz budžeta deficītu un netieša ietekme uz parādu, ja to finansē ar valdības aizņēmumu.
- Ja dalībvalstis izmanto resursus no Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem, valsts līdzfinansējuma daļa ietekmēs budžeta deficītu. Tam var būt ietekme uz parāda līmeni, ja to finansē ar valdības aizņēmumu. Eiropas līdzfinansējuma daļu uzskaita kā finanšu darījumu, un tādējādi tas neietekmē valsts kontus.

4. piemērs. Iemaksas ar valsts attīstības banku starpniecību

Dalībvalsts var apsvērt iemaksas ar valsts attīstības bankas starpniecību gan ESIF līmenī, gan atsevišķu projektu, tostarp investīciju platformu, līmenī. Ietekme galvenokārt būs atkarīga no tā, vai valsts attīstības bankas klasificētas valstī vai ārpus valsts. Ja bankas klasificētas valstī, ietekme būs tieši tāda pati kā tad, ja valdība pati veic investīcijas. Ja bankas klasificētas ārpus valsts, uzskaitē būs atkarīga no tā, vai valsts attīstības bankas veiks investīcijas vai iemaksas projektā valdības vārdā. Ja tiek secināts, ka tas tā ir, operācija tiks uzskatīta par daļu no valsts kontiem, kas nozīmē, ka nauda, kas iztērēta valdības vārdā, tiks uzskatīta par valsts izdevumiem, un saistības, kas radušās, lai iegūtu šo naudu, tiks uzskatītas par valsts parādu.

2. PIELIKUMS – MATRICA IKGADĒJĀS FISKĀLĀS KOREKCIJAS PRECIZĒŠANAI VIRZĪBĀ UZ VIDĒJA TERMIŅA MĒRĶI (VTM) SASKAŅĀ AR PAKTA PREVENTĪVO DAĻU

	Stāvoklis	Vajadzīgā ikgadējā fiskālā korekcija*	
		Parāds zem 60 un nav ilgtspējas riska	Parāds pārsniedz 60 vai ilgtspējas risks
Ārkārtīgi slikti apstākļi	Reālais pieaugums < 0 vai ražošanas apjoma starpība < -4	Korekcija nav nepieciešama	
Ļoti slikti apstākļi	$-4 \leq$ ražošanas apjoma starpība < -3	0	0,25
Slikti apstākļi	$-3 \leq$ ražošanas apjoma starpība $< -1,5$	0, ja pieaugums mazāks par potenciāli iespējamo, 0,25, ja pieaugums pārsniedz potenciāli iespējamo	0,25, ja pieaugums mazāks par potenciāli iespējamo, 0,5, ja pieaugums pārsniedz potenciāli iespējamo
Parasti apstākļi	$-1,5 \leq$ ražošanas apjoma starpība $< 1,5$	0,5	$> 0,5$
Labi apstākļi	ražošanas apjoma starpība $\geq 1,5$	$> 0,5$, ja pieaugums mazāks par potenciāli iespējamo, $\geq 0,75$, ja pieaugums pārsniedz potenciāli iespējamo	$\geq 0,75$, ja pieaugums mazāks par potenciāli iespējamo, ≥ 1 , ja pieaugums pārsniedz potenciāli iespējamo

* visi skaitļi ir procentpunktos no IKP

Definīcijas

- Fiskālā korekcija: vispārējās valdības fiskālās bilances uzlabojums, ko mēra strukturālā izteiksmē (t. i., cikliski koriģēta un bez vienreizējiem pasākumiem).
- Izaugsmes potenciāls: aplēstais izaugsmes temps, ja ekonomikā ir sasniegts potenciālais ražošanas apjoms.
- Ražošanas apjoma starpība: starpība starp faktisko un potenciālo ražošanas apjoma līmeni (izteikta procentpunktos salīdzinājumā ar potenciālo ražošanas apjomu).
- Potenciālais ražošanas apjoms: kopsavilkuma rādītājs par ekonomikas spēju radīt noturīgu ražošanas apjomu bez inflācijas.

Paskaidrojumi

Matrica nodrošina, ka dalībvalstis var pielāgot fiskālās korekcijas visā ekonomikas ciklā, vienlaikus ņemot vērā fiskālās konsolidācijas vajadzības.

Jo lielāka ir pozitīvā (negatīvā) ražošanas apjoma starpība, jo lielāki (mazāki) ir vajadzīgie korekcijas centieni. Matricā ņemts vērā virziens, kurā ekonomika virzās, t. i., vai ekonomiskā situācija uzlabojas vai pasliktinās, nošķirot, vai reālais IKP pārsniedz vai nesasniedz konkrētas valsts potenciālo izaugsmes tempu.

Vajadzīgie centieni ir lielāki arī dalībvalstīm ar nelabvēlīgu vispārējo fiskālo stāvokli, t. i., kad ir apdraudēta fiskālā stabilitāte vai parāda attiecība pret IKP pārsniedz Līgumā noteikto atsaucies vērtību – 60 % no IKP.

Visām dalībvalstīm vajadzētu uzkrāt ietaupījumus labos apstākļos, lai varētu nodrošināt pietiekamu rīcības brīvību attiecībā uz tā saukto automātisko stabilizatoru darbību (piemēram, lielāki izdevumi labklājības jomā un mazāki nodokļu ieņēmumi) lejupslīdes laikā. Labos apstākļos valsts ieņēmumi pieaug, kas saistīts ar spēcīgāku saimniecisko darbību, un izdevumi saistībā ar bezdarbu samazinās. Tāpēc matrica paredz lielākas fiskālās korekcijas dalībvalstīm, kas noteiktas kā tādas, kurās ir labi apstākļi, t. i., kad tiek lēsts, ka to ražošanas apjoma starpība ir $\geq 1,5\%$. Tas ir īpaši svarīgi dalībvalstīm, kurās pastāv fiskālās stabilitātes riski vai parāda attiecība pret IKP pārsniedz 60 %, tāpēc šādām dalībvalstīm būtu jānodrošina strukturālā fiskālā korekcija $\geq 0,75\%$ no IKP vai $\geq 1\%$ no IKP atkarībā no tā, vai to labā ekonomiskā situācija vēl joprojām uzlabojas, vai ne.

Parastos apstākļos, interpretējot kā ražošanas apjoma starpību starp $-1,5\%$ un $+1,5\%$, visām dalībvalstīm, kuru parāda attiecība pret IKP ir mazāka par 60 %, būtu jāveic korekcijas centieni $0,5\%$ apmērā no IKP, savukārt dalībvalstīm, kuru parāda līmenis pārsniedz 60 % no IKP, būtu jāveic korekcija, kas pārsniedz $0,5\%$ no IKP.

Sliktos apstākļos, interpretējot kā ražošanas apjoma starpību starp -3% un $-1,5\%$, nepieciešamā korekcija būtu mazāka. Visām ES dalībvalstīm, kuru parāda attiecība pret IKP ir zem 60 %, būtu jānodrošina budžeta korekcijas centieni $0,25\%$ apmērā no IKP, ja to ekonomikas izaugsme ir lielāka par potenciāli iespējamo, un uz laiku būtu atļauta fiskālā korekcija nulles apmērā, ja to ekonomikas izaugsme ir mazāka par potenciāli iespējamo.

Ļoti sliktos apstākļos, interpretējot kā ražošanas apjoma starpību starp -4% un -3% , visām dalībvalstīm, kuru parāda attiecība pret IKP ir zem 60 %, uz laiku būtu atļauta nulles korekcija, kas nozīmē, ka nebūtu jāveic fiskālie centieni, turpretim dalībvalstīm, kuru parāda attiecība pārsniedz 60 %, būtu jānodrošina ikgadējā korekcija $0,25\%$ apmērā no IKP.

Ārkārtīgi sliktos apstākļos, interpretējot kā ražošanas apjoma starpību zem -4% , vai kad reālais IKP samazinās, visas dalībvalstis neatkarīgi no to parāda līmeņa būtu uz laiku jāatbrīvo no fiskālajiem centieniem.

Ražošanas apjoma starpības robežvērtības, kas noteiktas -3% un -4% apmērā, ir pamatotas ar vēsturiskiem datiem: kopš 1980. gadiem ražošanas apjoma starpība ES valstīs bija mazāka par -4% tikai vienā gadā no divdesmit, bet sasniedza -3% vienā gadā no desmit, tādējādi šīs abas vērtības patiešām liecina par ļoti sliktiem un ārkārtīgi sliktiem apstākļiem.